

Om betydningsfull forkynnelse og endringserfaringer

Av Hans Austnaberg, Misjonshøgskolen

Abstract: What kind of preaching has the potential of causing a change in the listeners? Inspired by classical rhetoric, the author investigates the significance of content, feeling and person in preaching to young people. The Bible seems to have an undisputable place in the youth's thinking of preaching but they emphasise that its relevance for their everyday life has to be demonstrated. It seems as they rarely have encountered preaching that has moved them. Yet, when preachers care, they may care as well. My informants highlight the significance of the preachers' own experiences and whether they live what they preach as a test of integrity. Further, they see the preachers' close attention to the listeners' needs as a key to a meaningful preaching that may cause change. Based on the investigation, the author especially suggests more emphasis on dialogical preaching and the significance of emotions as important factors of change.

Key words: preaching, preacher, youth, change, rhetoric

Innledning

Kristen formidling er viktig for 15–18-åringene. Flere av mine informanter understreker dette. Noen begrunner betydningen i at ungdom velger vei i denne perioden av livet, og at det er da man er mest påvirkelig. Andre sier at kristen formidling kan føre til at ungdom bestemmer seg for at de ønsker å være kristne, men det er også viktig som «påfyll» til ungdommer som går i menighet, slik at «[...] de får ny næring i systemet sitt for å ha noe å gå på», slik Mina uttrykker seg. Marcus sier: «Det er jo veldig viktig. Det er den eneste måten du kan nå ut til folk på, ved å fortelle om Jesus og de.» Dette hovedinntrykket fra undersøkelsen blir noe nyansert ved et par personer som ikke har tenkt over betydningen, og Ellen som svarer slik: «Jeg synes det er litt mer bob-bob. Det er ikke akkurat et høydepunkt å ha andakt. Men det bør være der, så klart.» Hvorfor hun mener andakten bør være der, utdyper hun ikke nærmere, men det med høydepunkt kommenterer hun: Hun liker ikke å bare sitte stille

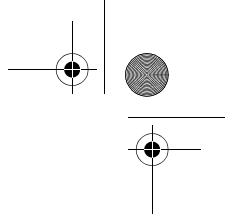

og høre, det blir litt skoleaktig av og til, noe hun mener de har nok av ellers. Hennes innvending går altså hovedsakelig på form, ikke på innhold.

Selv om informantene mine har tro på forkynnelse, har de mange meninger om hvordan forkynnelsen bør være for at den skal oppleves betydningsfull for dem. Slett ikke all formidling har vært det. Hva er det som gjør noe formidling betydningsfull og noe annet ubetydelig? Hvordan tenker 15–18-åringer i mitt intervjumateriale om dette?

En hovedproblemstilling i intervjuundersøkelsen er det grensesprengende, forstått som forkynnelsens evne til å skape endring.¹ Hvilken sammenheng er det mellom en betydningsfull forkynnelse og endring? Er det rimelig å regne med at en betydningsfull forkynnelse har potensial i seg til å føre til endring i ungdommene? Selv om denne sammenhengen mellom betydningsfull forkynnelse og endring ligger som et premiss under denne artikkelen, er det ikke vanskelig å problematisere begrepet «endring». Her er det ikke snakk om manipulering eller tvang. Fra tilhørerens ståsted dreier det seg om endring som bygger på overbevisning, fordi de anser en endret situasjon som mer attraktiv enn nåsituasjonen. For forkynneren er det snakk om hvilken virkning en ønsker at forkynnelsen skal ha (Nordhaug 2000:195–203). Det kan dreie seg om nye perspektiver, dypere tro, vekst i modenhet eller endring av kurs i livet. Problemstillingen i denne artikkelen velger jeg å formulere på følgende måte: Hvilken forkynnelse har potensial til å føre til endring hos ungdommene? Ved hjelp av informantenes utsagn vil jeg svare på problemstillingen, og jeg vil altså presentere og analysere intervju materialet med utgangspunkt i begrepet «endring». Jeg bruker fortsatt en vid definisjon av begrepet forkynnelse,² men siden spørsmålene til informantene i stor grad er inspirert av talekunst (retorikk), vil formidling ved bruk av ord på en særlig måte være i fokus.

Jeg strukturerer artikkelen i tråd med klassisk talekunst og starter med forkynnelsens innhold, der fokus ligger på Bibelens rolle i kristen formidling. Jeg presenterer så den rollen følelsene spiller for forkynnelsen. Deretter står forkynnerens karakter, troverdighet og evne til involvering i tilhørerens situasjon i sentrum, før jeg konsentrerer meg om selve framføringen. Til slutt gir jeg eksempler på noen av ungdommenes erfaringer av endring, og oppsummerer kort hvilken forkynnelse som har potensial til å føre til endring.

Bibelens rolle i kristen formidling

I kristen formidling har Bibelen en sentral plass. En av ungdomsprestene i prosjektet sier:

Jeg synes det er et poeng å bestrebe meg på å bruke Bibel i forkynnelsen min. Ikke slik at jeg må knytte et bibelvers til alle poenger, eller drive eksegese, men at jeg med forkynnelsen også er med på å skape fortrolighet med Bibelen hos ungdommene.³

Jeg tror de fleste ungdomsforkynnere vil kjenne seg igjen i en slik tenkning. Hvordan tenker så ungdommene selv om Bibelens plass i kristen formidling, det som av forkynnere blir sett på som utgangspunkt og grunnleggende innhold? Har bibelfortellingene potensial til å føre til endring?

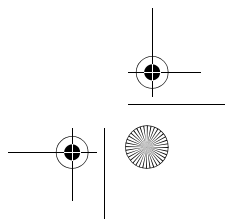
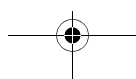
Bibelen har en udiskutabel plass i mine informanternes tenkning om kristen formidling. Det som Ester sier, er dekkende for manges mening: «[Den bør spille] en veldig stor rolle, for det er jo den som er grunnlaget for kristendommen.» Likevel blir denne grunnholdningen nyansert gjennom uttalelser som: «Den bør være der, men det bør ikke være slik at alt handler om den.» (Bendik) og: «Den må jo være med. Det er en viktig bok. Men den er litt gammeldags på en måte.» (Liv). Bakgrunnen synes å være erfaringer med en bruk av Bibelen som de ikke opplever kommuniserer med dem, for eksempel å lese lange bibelavsnitt eller å lese bibelvers i hele talen. Ungdommene ønsker at Bibelen brukes slik at de ser sammenhengen mellom den og deres egne liv.

Bibelen gir begrunnelse for det forkynneren sier, og for Marcus er det viktig at ikke forkynnelsen tas fra løse luften:

Jeg mener at den bør være med, alltid egentlig. Hovedsakelig fordi da er det ikke bare en som snakker, da har du et bygningspunkt i noen bibelvers. Da tar du utgangspunkt i noe som står i Bibelen. Det kan lett bli sånn – hvor har han dette fra? Da kan han si hvor han har lest det. Det synes jeg er viktig. I forskjellige sammenhenger bør du basere det du sier på noe som står i Bibelen. (Marcus)

Siri og Aud understreker noe av det samme. De synes det er gøy at det går an å gå tilbake og lese i Bibelen og se at det faktisk står slik som forkynneren sa. Bibelen gir autoritet til forkynnelsen.

Mange gir likevel uttrykk for at de synes mye i Bibelen er vanskelig å forstå. Liv oppfatter bibelske ord som kodespråk, noe som gjør at hun ikke får noe ut av forkynnelsen:

Det har sikkert hatt sin betydning, men når det er folk som bare snakker i koder, bare bibelske ord hele veien, da forstår jeg ingenting. Da betyr det ikke så mye for meg, men for de som forstår det, betyr det sikkert noe. (Liv)

Utfordringen her er å omkode eller kontekstualisere det bibelske budskapet til et språk som ungdommene forstår, noe som igjen understreker at det å kjenne mest mulig til ungdomskulturen er viktig. Liv kommenterer videre om hvordan hun oppfatter selve Bibelens troverdighet: «For alt som står i Bibelen, har jo skjedd for tusen år siden. Du vet at det ikke kunne ha skjedd nå. Det er ganske urealistisk.» Sammenhengen, som sier noe om at det er vanskelig for ungdom å tenke at eksempler fra Bibelen har noe med dem å gjøre, forklarer til en viss grad det Liv sier. Likevel får vi her et interessant innblikk i hennes bibelsyn.

Det er viktig hvilken tilnærming forkynnerne har til det som er vanskelig å forstå i Bibelen. Marcus forteller en opplevelse i tilknytning til dette:

Jeg var for eksempel veldig frustrert over hele Åpenbaringens bok, jeg syntes det bare var vås. Så spurte jeg en prest, og han sa at du burde ikke lese den boken, den er litt forvirrende. Hvis jeg ikke hadde vært kristen, så hadde jeg vel tenkt at her er det noe lureri. Så fikk jeg snakket med en annen, og da fikk jeg litt mer grunnleggende informasjon om hvorfor den er så annerledes, og hvorfor den hørt litt ut som et eventyr. Det var veldig praktisk. Da fant jeg ut at da hadde jeg noe å forholde meg til. Det var mer litt sånn undervisningsmessig. (Marcus)

Det er viktig å ta ungdommenes spørsmål på alvor og ikke avfeie dem med dårlige forklaringer. Dersom lederen ikke har svar på rede hånd, er det ok for ungdommene at han/hun innrømmer det, men prøver å finne ut av spørsmålet til neste gang de treffes. Slik kan en bevare tillitsforholdet og være ærlig på at det ikke er alt i Bibelen en selv kan forklare heller. At mange ting i Bibelen er vanskelig å forstå for lekfolk, bekreftes av annen forskning gjort på lyttererfaringer til forkynnelse (Mulligan & Allen 2005:39). Derfor er det viktig at forkynneren hjelper dem med dette. Det gjelder ikke bare Bibelens historiske kontekst, men også hvordan den kan relateres til dagliglivet.

Ungdommene ønsker ikke at innholdet skal være lettvent. Det trengs teologisk velbegrunnet og balansert forkynnelse. Marcus har en tankevekkende refleksjon på hvor viktig det teologiske innholdet er i forkynnelse for aldersgruppen:

Det har jeg sett både i statskirken og frikirken, en tendens til at man blir glad-kristne, ikke tar hensyn til de utenfor. Da blir det veldig ensomt. Hvis man sliter

med en ting, så kan en tro hva er galt med min tro hvis jeg ikke er glad? Hvis en ikke kjenner det godt. De som forkynner, må være veldig tydelig på det at det finnes perioder der Gud skjuler seg helt. De må ikke være sånn at da er det bare din egen innstilling det går på, at det er kun din tro det går på, at du ikke tror nok. Det har jeg hørt i mange taler, og det blir feil synes jeg. Det er veldig viktig at du får en balanse i det du sier, og hele tiden er åpen for alle avskygninger [...] at du tar et par setninger og snakker om at det er ikke alltid sånn, snakker om alternativer. (Marcus)

Sitatet utfordrer til grundig teologisk arbeid med budskapet en skal formidle. God teologisk utdanning kan være en hjelp til å gjøre dette skikkelig, og det står ikke i motsetning til at bibelske begreper må formidles på en enkel og forståelig måte.

Johannes synes det er viktig at kristne deler med hverandre det de selv har skjønt. Han sier at forkynnelse for de som allerede er kristne, «[...] går mye på det at andre folk har forstått noe som jeg ikke har forstått, og at de prøver å formidle det». Dette fordrer en lesning av Bibelen som involverer hele fellesskapet og har dermed betydning for hvordan formidlingen bør legges til rette. Marcus understreker dialog som en formidlingsmåte som gir rom for personlig oppfølging: «Jeg har hovedsakelig syntet det har vært veldig bra når det har vært en dialog [...]. Da kan du hele tiden spørre om ting du lurer på. Det har betydd mye for meg.»⁴

Hva er så informantenes tanker om hvordan Bibelen bør brukes i kristen formidling? Det å skape interesse for Bibelens innhold og vise at dette har noe med tilhørerne å gjøre, er Johannes' oppskrift på god kristen formidling: «Jeg føler at den beste kristne formidlingen er den som gjør at folk blir interessert i hva som står i Bibelen, og hvilken relevans den kan ha for dem.» Flere andre understreker at det er viktig å overføre Bibelens budskap til de unges aktuelle hverdag, slik at de oppdager at dette har noe med dem å gjøre. Om en da tar utgangspunkt i et bibelvers eller snakker ut fra hovedbudskapet i Bibelen, kan være det samme, men det er viktig å ikke ta med for mye hver gang. Det å ta en bibelfortelling og «[...] lage den om til sånn den er nå» gjør det lettere for unge å forstå, hevder Berit. Ellen sier at hvis hun skal oppleve at kristen formidling gjør noe med henne, må hun kunne identifisere seg med det som blir sagt, slik at hun kan «[...] gjøre det samme. Sånn som med den barmhjertige samaritan, du kan gjøre det samme som ham. Men du kan ikke gjøre det samme som Jesus gjorde». Det er altså viktig med et innhold som det er mulig å praktisere for ungdommene. En slik praktisk forkynnelse har potensial til å føre til endring.

Bibelen formidler det kristne budskapet, selv når ingen andre er til stede. Derfor er det viktig å lære ungdom å bruke Bibelen «til sin fordel». Mina tenker seg at dette kan gjøres på følgende måte i forkynnelsen:

At du bruker Bibelen aktivt, gir bibelvers eller nevner noen bibelvers som er relevante for talen, slik at du tenker når du kommer hjem at den talen var så bra at du ønsker du kunne bære den en gang til. Så kan du lese i Bibelen, og så kan du finne en egen mening med det. Og det er kjempeviktig, for det er det du har tilgang på døgnet rundt. Det er veldig viktig at ungdom lærer å bruke Bibelen til sin fordel, at det ikke blir en sånn stamtavlebok, men at den gir tilgang til Gud. (Mina)

Her uttrykkes altså en tro på at Bibelen formidler et budskap den enkelte er i stand til å finne ut av, og inneholder en forkynnelse som setter mennesker i kontakt med Gud.

Opplever informantene mine at Bibelen betyr noe for dem personlig? Jeg spurte om de ser på kristne fortellinger som en ressurs i eget liv, og svarene omfatter både en tro på at «[...] det er en hensikt med alle bibelfortellingene. Det er jo noe som vi kan bruke nå også» (Ester), og referanse til konkrete fortellinger og bruksmåter. Bendik sier at disse fortellingene gir ham «[...] samvittighet for andre», mens Ellen konkret forteller hva historien om den bortkomne sønnen betyr for henne: «Selv om du har gjort mye dumt, får du likevel komme tilbake igjen.» For flere fungerer det slik at de kjenner igjen en historie fra Bibelen hvis det skjer noe i hverdagen, men det er ikke alltid like lett å se sammenhengen selv. Ester setter pris på at forkynnerne hjelper dem med å relatere fortellingene til deres dagligliv. Da er det lettere å kjenne seg igjen i dem. Anne sier: «Hvis du er i en dårlig periode, er det mange bibelvers som er utrolig gode, mye i Bibelen som du kan klare å bygge deg opp igjen på.» Bibelen oppleves altså som en ressurs, som gir nytt pågangsmot. Likevel er det flere som innrømmer at de ikke er ivrige bibellesere selv. De fleste har fått bibelhistoriene inn gjennom fortellinger fra de var barn, gjennom bibelske filmer eller bøker, noe som igjen understreker betydningen av tidlig trosopplæring. Det kan synes som det er en motsetning mellom en uttalt oppfatning av betydningen av Bibelen og manglende bibellesing for egen del. Kanskje skal noe av dette tolkes som ungdommenes egenevaluering av at de selv burde ha brukt Bibelen mer enn de gjør?

Formidling som berører

Jeg spurte informantene etter konkrete eksempler på hva som skjer med dem når de lytter til kristen formidling, noe jeg etter hvert dreide mot å bli berørt følelsesmessig. Fire svarte at de husket å ha blitt berørt, men kunne ikke gjenkalle noe eksempel. Fire andre svarte ikke da spørsmålet ble stilt. Det kan tolkes som at de ikke har blitt berørt, eller at de ikke kunne huske noe eksempel. Resten viste til mer eller mindre konkrete eksempler. For tre av dem syntes det å bli berørt av forkynnelsen som helt naturlig og vanlig, mens for de andre virket det som om det ikke hadde skjedd dem så ofte.

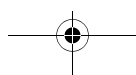
Hva har berørt ungdommene? Siri forteller at hun gråt, og at det var sterkt for henne da hun «tok skrittet» – da hun valgte å satse på å være kristen. Hun nevner også hvordan følelsene var involvert da venninnen opplevde å bli helbredet for senebetennelse: «På én måte synes jeg det er litt skummelt, for du vet nesten ikke hva som kan skje.» Aud forteller fra en kristen sommersamling med mye betydningsfull forkynnelse. En kveld gikk hun fram til podiet og bad Gud fylle henne med Den hellige ånd. Da opplevde hun det som hun «[...] mistet grepet på [meg] selv» og begynte å gråte. Marit nevner bønn og samtaler som det hun har hatt de sterkeste opplevelsene med, og Marcus kjenner personlig at han får mest ut av samtale med én, heller enn i store forsamlinger. Både Magnus og Bendik har opplevd at flere av de som var til stede, ble berørt samtidig. Det skjedde henholdsvis når en film om Jesu lidelseshistorie ble vist i ungdomsgruppen og under lesing av boken *Sommerlandet* (1985) av Eivind Skeie.

Noen sier en del om hvilke følelser det er snakk om. Både Aud og Siri har flere ganger kjent på at de ikke har klart å kontrollere gråten. Ellen nevner situasjoner der hun har vært lei seg, og så har følt seg litt bedre som en følge av den kristne formidlingen. Marcus er den som nevner et helt register av følelser:

Det er mange ganger jeg har blitt veldig sint av en forkynnelse som jeg har ment har vært helt feil. Jeg blir litt hissig overfor sånn herlighetsteologi. Andre ganger har jeg blitt veldig glad og følt at jeg har fått mer energi og pågangsmot når du får noe som treffer deg. (Marcus)

Sinne, hissighet, glede, energi og pågangsmot – alt etter situasjonen. Kanskje avhenger følelsen av å bli berørt også av lytterens personlighet?

Hvorfor blir ungdommene berørt av formidlingen? Ellen sier at det kan skje når hun kjenner seg igjen i fortellingene som blir brukt. Marit synes det er vanskelig å forklare hvorfor. «Det skjer bare.» Men hun forteller videre om en

gang hun var i en vanskelig situasjon, og hvor forkynnelsen gikk rett inn i den situasjonen. Gjennom dette fikk hun på en måte trøst i at hun ikke var alene med de problemene hun hadde. «Det er vel Gud som gjør det», sier Aud, og begrunner dette med at hun verken er lettrørt eller grinete. Når det da skjer noe som gjør at hun begynner å gråte, må det være fordi dette er spesielt viktig for henne, og at hun opplever at hun blir berørt av Den hellige ånd. Liv, derimot, peker på naturlige årsaker. Under samtalen i gruppen om å føle med folk som forteller noe fra sitt eget liv, sier Liv at hun tror alle kunne ha blitt berørt av slike fortellinger: «Du må ikke være kristen for å bli det.» Hun sier det skal mye til for ikke å bli dratt med følelsesmessig når man hører noe slikt. Mina forteller et konkret eksempel på en tale som berørte en hel forsamling. På spørsmål om hvorfor hun trodde det skjedde, svarte hun:

Innholdet var viktig, men også fordi hun [forkynneren] var så berørt av det. Hun hadde ingen skjult agenda. Dette er døds viktig, folkens! Det har jeg opplevd, er døds viktig! Det ble så ekte. (Mina)

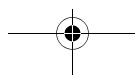
Et viktig innhold koplet sammen med en forkynner som selv var berørt av innholdet, synes å være hovedforklaringen. I tillegg fikk tilhørerne opplevelsen av at forkynnerens følelse overfor budskapet var ekte og ikke påtatt.

Mina er den eneste av informantene som synes å ha et reflektert forhold til den rollen som følelsene spiller i kristen formidling. Hun refererer til en forkynner som fortalte en rørende historie om en dame som nesten døde, og sier:

Mina: Det er kjempebra når taler rører deg. Da har de en større effekt på livet ditt enn hvis du bare hører noen si noe og tenker at det var bra. Da tenker du: «Wow! Tenk hvis mormor hadde dødd», og så kan du sette det sammen med hendelser i ditt eget liv. Og de følelsene du kjenner på, kan du ikke fornekte. Og derfor må du ta stilling til dem, og derfor tenker du over dem, og derfor setter du dem inn i ditt eget liv. Mens en kjedelig tale blir mer sånn at du tenker ikke over det fordi du ikke trenger å gjøre det. Det har ingen virkning for deg.

Intervjuer: Så følelsene er viktig, og viktigere enn informasjon, for at det skal føre til handling eller forandring?

Mina: Ja, absolutt. Uten tvil. Det er klart at ord og informasjon har en stor betydning for vårt tankesett og handling også, men jeg tror ikke det trigger det. Vi kan tenke at: «Åh, det var kjempesmart», men vi glemmer det mye lettere. Det kan godt være at jeg tenker at dette var såpass bra at det må jeg gjøre noe med.

Men i så fall appellerer det til yes-følelsen min, det engasjerer meg. Da blir det også en følelse. Hvis ikke pulsen går opp, hvis ikke det berører meg, kunne jeg like godt sett på TV.

Det å bli berørt følelsesmessig tvinger tilhøreren til å ta stilling. Slik er det ikke med en tale som bare kommuniserer med tilhørerens hode, selv om det også kan ha betydning. Når Mina sier at det «ikke trigger», synes hun å mene at det er de tilknyttede følelsene som gjør at et bestemt innhold får betydning for tanke og handling. Involvering av følelsene gjør også at en ikke glemmer et innhold så lett. Her er det altså ikke snakk om følelse for følelsenes skyld, men om følelsenes rolle for at et innhold skal få betydning for personen.

Det Mina sier, stemmer godt overens med en lærebok i prekenlære basert på klassisk talekunst (retorikk), skrevet av Lucy L. Hogan og Robert Reid (1999). Dersom en forkynner ønsker å overbevise og bevege tilhørerne, må disse få forståelsen av at det forkynneren prøver å formidle, oppleves som viktig av forkynneren selv. Først da kan tilhørerne bry seg og oppleve innholdet som betydningsfullt. Hogan og Reid bruker bildet av en motor for å illustrere den virkningen følelser har for å motivere til å nå bestemte mål. Følelsens betydning for motivasjon er som gnisten fra en tennplugg. Uten gnisten tenner ikke bensinen i forbrenningskammeret, og motoren starter ikke. Men det trengs både bensin og tennplugg/gnist for at en motor skal fungere, det vil si både innhold og følelse/det å bli berørt er viktig når forkynnelsen skal motivere for å nå et bestemt mål (Hogan & Reid 1999:71, 75).

En god kristen formidler

I klassisk talekunst heter det: «Tale godt kan bare en god mann.» (Skjevesland 1995:103). Ungdommene ser en klar sammenheng mellom forkynnerens ord og liv. Johannes viser til Jesu forbilde; han var konsekvent og «[...] levde fullt og helt etter det han lærte». Marit synes det er viktig at forkynnerne kan stå for det de sier og mene det, og at det er viktig å være ærlig og oppriktig. Det ser faktisk ut til å være et testpunkt for ungdommene at forkynneren bruker det han/hun sier i eget liv. Det mener de viser seg blant annet ved at forkynneren bruker egne ord for å formidle stoffet, for da har han/hun gjort det til sitt eget. Følgende ordveksling kan vise den nære sammenhengen mellom ord og liv, og hvor viktig det oppleves for ungdommene:

Johannes: Du tror faktisk ikke på vedkommende.

Intervjuer: At du ikke tror han er ekte?

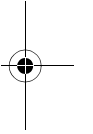
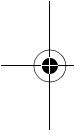
Johannes: En kan tro at en person er kristen i den grad at han tror på Jesus og det der, men man kan føle at vedkommende ikke bruker det de snakker om i sitt liv.

Intervjuer: At de ikke lever det de sier?

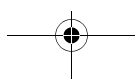
Johannes: Ja. Selv om jeg egentlig ikke ser på det som en positiv egenskap hos meg, hvis folk er inkonsekvente i forhold til Bibelen, har jeg litt problemer med å ta til meg ting de sier i forhold til det å leve etter Bibelen, selv om jeg egentlig tror at det er min feil at jeg tenker sånn. For jeg tror ikke mange mennesker har full oversikt.

Intervjuer: Men du opplever det er riktig det de sier, men fordi de selv ikke lever etter det, har du problemer med å ta det til deg? Er det litt sånn det går på?

Johannes: Ja, eller [...] det er vel heller snakk om når jeg er litt i grenseland, om jeg er enig med dem eller ikke. Da går det ikke i din favør hvis jeg ikke har inntrykk av at de lever konsekvent.

For å kunne ha mulighet til å bedømme hvordan ord og liv samstemmer, må ungdommene ha kjennskap til formidlerne. Jeg spurte dem om deres relasjon til personene som forkynner. De fleste sa at de fikk mest ut av forkynnelsen når de kjente personen, selv om de kunne se noen fordeler med andre forkynnere og nye historier av og til. Grunnen til at de ønsket å kjenne formidlerne, var flere. Ellen sier at det er lettere å vite hva forkynneren ønsker dersom en kjenner vedkommende, og i tillegg følger en bedre med på det som sies. Magnus hevder det er lettere å identifisere seg med en han kjenner, fordi da kan det som blir sagt, like godt gjelde ham selv. Marit sier: «Det er mye mer interessant å høre på en person som jeg vet om og som jeg vet hva som er viktig for, enn å høre på en person som jeg ikke har peiling på hvem er, og ikke har noe forhold til i det hele tatt.» Relasjonen mellom forkynner og tilhørere har altså ikke bare betydning for å kunne bedømme om liv og ord samsvarer. Det ser også ut til at en nær relasjon til forkynneren gjør at ungdommene åpner seg mer for selve budskapet. En konsekvens av dette vil være at ungdomsforkynnere som blir værende over tid, har større mulighet for å nå inn til ungdommene. På

spørsmål om hvem som hadde betydd mest for deres kristne tro, var det overraskende mange av ungdommene som nevnte ungdomsarbeider/-prest som hadde vært i menigheten over tid.⁵

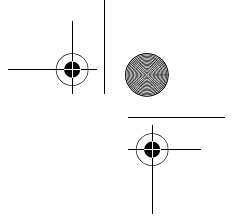
Marcus nevner en hel liste av personlige egenskaper «idealforkynneren» bør ha:

Det er en som har veldig mye kunnskap og gode sosiale antenner, bra karisma, og som tør å provosere litt, nok til å skape litt forvirring. Da kan du få folk til å sitte skikkelig i stolene! Enn bare å sovne. Og selvfølgelig skal humor brukes, men ikke sånn at det blir stand-up show. (Marcus)

Jeg synes det er interessant at provokasjon og evne til å skape forvirring nevnes. Ungdom liker å bli utfordret. Samtidig sier dette noe om endring. På en prosjektsamling i mars 2008 stilte Paul Otto Brunstad opp en enkel formel: Endring = kaos + feed-back.⁶ Ifølge dette kreves det altså både forvirring og tilbagemelding for å oppnå endring. I denne sammenhengen er Marcus' ønske om formidlere som evner å skape litt forvirring interessant. Kanskje det er slike forkynnere som i særlig grad legger til rette for at noe kan bli betydningsfullt for tilhøreren, og altså føre til endring? I alle fall hvis det også inkluderer oppfølging av ungdommene over tid. Andre egenskaper som nevnes, er engasjerende, glad, utadvendt, ikke sky, humoristisk, ydmyk, ikke ha fasiten på alt, evne til å se seg selv og andre. Slike «dydskataloger» kan være vanskelige å forholde seg til, og jeg tror ikke ungdommene mener at en og samme person trenger å ha alle disse egenskapene. Jeg forstår det heller slik at der noen av disse egenskapene er til stede, ligger det til rette for at personen blir en god ungdomsforkynner.

Det forkynneren selv har opplevd, synes å nå inn til ungdommene på en spesiell måte. Liv har erfart at unge forkynnere «[...] snakker mer om sitt liv og hvordan det at de ble kristne forandret livet deres, og sånn». På spørsmålet om å beskrive en god, kristen formidler framhever hun også det selvopplevde: «[fortelle,] gjerne fra sitt eget liv, sine egne historier og ikke andre, for da blir de mer engasjert.» Hun synes å mene at det selvopplevde øker forkynnerens engasjement, noe hun ser på som en viktig egenskap. Berit opplever også at det å «[...] fortelle noe som har skjedd» er viktig, det som har form av vitnesbyrd, altså noe selvopplevd. På spørsmål om hva som fungerer best for henne, svarer Karen:

Karen: Det er jo når de forteller sine egne historier, da.

Intervjuer: Da følger du godt med.

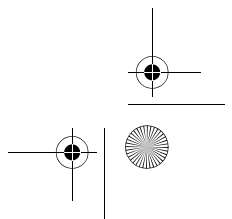
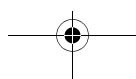
Karen: Det er sånne ting som jeg har opplevd, eller jeg kjenner noen som har opplevd det.

Lyttere til prekener i «Listening to listeners»-serien (Mulligan & Allen 2005) samstemmer med mine informanter i at det er viktig å forkynne ut fra egen erfaring. De påpeker likevel at det er nødvendig å vise skjønnsomhet når det gjelder grensene for og mengden av personlig materiale, for det kan virke distraherende. Det lytterne i den undersøkelsen særlig spør etter, er forkynnerens evne til å få egne erfaringer til å peke utover ens egen historie, og særlig virker erkjennelse av forkynnerens egen sårbarhet overbevisende (Mulligan & Allen 2005:25, 78). Sitatet fra Karen over synes å peke i retning av historier som hun selv kan identifisere seg med, kanskje fordi de peker ut over forkynnerens personlige historie. Dette med betydningen av forkynnerens sårbarhet, derimot, er ikke direkte nevnt av mine informanter.

Det viser seg i mitt materiale at det ikke bare er det selvopplevde som har fokus. Også forkynnerens pedagogiske evner blir sett som viktig. Flere nevner variasjoner av «god til å ordlegge seg» – dvs. det å ha noe å fortelle, og gjøre det slik at ungdommene skjønner forkynnerens måte å snakke på, er viktig. Anne uttrykker seg slik: «[Han] får kjedelige ting til å bli interessant.» Om dette skal oppfattes slik at det kristne budskapet i utgangspunktet er kjedelig, eller om presentasjonen av det noen ganger kan føre til at budskapet oppleves kjedelig, er det ikke mulig å avgjøre. Fokuset i setningen kan like godt legges på viktigheten av at ungdommene får en opplevelse av at det som blir lagt fram, er interessant. Det er mange henvisninger til pedagogisk framlegging i det Mina sier:

[At de] kommer med erfaringer og bibelvers, utformer talen sånn at det ikke bare blir sånn i bytt og pine, men at det blir sånn at «dette skal jeg snakke om, jeg har tre punkter», og at han ikke snakker kjempesfort eller kjempeseint, eller at han er kjempemorsom, eller at han gjør en rar bevegelse når han sier Jesus. Et eller annet som gjør at du tenker at, å ja, han som snakket om det, han gjorde sånn da han sa Jesus. For da fester det seg. (Mina)

I den videre samtalen understreker hun at det kan dreie seg om små ting i talen, for eksempel husker hun en taler som konsekvent brukte ordet «topplokket» for hodet. Slikt gjør at det som blir sagt, fester seg, og hun legger til: «Det letteste er hvis de er løgne, for da lærer du.» Magnus navngir en forkynner og sier:

«Han er så flink til å fortelle historier mens han forkynner. Det gjør at det blir litt spennende. Så får du en sammenheng å sette det inn i. Det var ofte kjekt å høre på ham.» I tillegg til at historiefortelling oppleves som spennende, er det noe annet i dette sitatet som er verdt å merke seg. En slik pedagogikk gjør at Magnus opplever å få en sammenheng å sette stoffet inn i. Forkynnere kan ikke ta for gitt at ungdommene selv ser sammenhengene i det som blir formidlet til dem, ikke minst på bakgrunn av den svekkede kristne kunnskapsbasen mange ungdommer i dag har. Magnus er en av dem som har vokst opp i et hjem der kristentroen ikke spilte noen synlig rolle. Bendik setter også pris på en pedagogikk som ikke ligner på stand-up, men heller gir sammenhenger i det som sies: «Ikke en sånn hyperaktiv, men en som forklarer litt.»

Forkynneren som pedagog fører oss over i neste punkt, som ikke er noe eget punkt i klassisk talekunst, men likevel er nært forbundet med forkynnerens person og framturen.

Framføring

Jeg stilte spørsmålet om hva som virkelig engasjerer ungdommene i framføringen av forkynnelse, hva som hjelper dem å lytte. Umiddelbart kom Siri og Aud med en konkret forkynner som eksempel:

Siri: Jeg vet det! [navn på forkynner]! Når han har talt på [kristent arrangement], blir jeg nesten stresset av å se på ham, for han er så engasjert at han vil helst gå og riste det inn i deg. Han er ber oppe! – når han taler, og så blir du så engasjert. Du sitter liksom der: Hva skal skje nå? Han er bra! Han er flink. Han har virkelig evnen til å tale, og spesielt for ungdom. Han får ungdom med seg på det han skal fram med. Det er helt vilt!

Intervjuer: Er det fordi han er der oppe han får ungdom med seg, eller er det noe annet?

Aud: Han kan også være rolig.

Siri: Han kan være helt ber nede og være alvorlig også. Men allikevel, måten han sier ting på, det slår deg rett ned.

Aud: Han kan være begge deler. Det er veldig bra med en som skal forkynne, han

kan både være alvorlig og morsom og bare dra det helt ut og drite i om han driter seg ut på scenen. Han kan le av seg selv. Det synes ungdom er kjekt. Jeg synes det er kjempekjekt.

Siri: Han laget en rap en dag. Jesus er veien, sannheten og livet. Han kan ikke rappe, men han gjorde det og nesten dreit seg ut på scenen. Men han gjorde det, og det var så kult, og du ble så engasjert. Og så kan han være alvorlig og ta det ned på det nivået der du går skikkelig inn i deg selv og tenker.

Opplevelsen av å ha hørt en topp engasjert forkynner som har evnen til å engasjere tilhørerne, gjorde at momentene kom flytende for Siri og Aud: Evnen til «å få ungdom med seg» gjennom store variasjoner i aktivitet, alvor, humor og det ikke å ta seg selv høytidelig. Å le av seg selv og ta sjansen på å gjøre ting en ikke mestrer til fulle, synes å senke forsvarsverkene og får ungdom til å følge med. Kanskje er det fordi forkynneren da viser mot og tør å gjøre noe ungdommen selv frykter? Dette konkrete eksempelet viser noe av det forfatterne i *Listening to listeners: Homiletical case studies* kaller «embodiment» («kroppsliggjøring»). Det sikter til øyeblikket da prekenen holdes, på prekestolen. Det bør være alt annet enn «avlevering» av en pakke. Prekenen kroppsliggjøres gjennom involvering av hele forkynnerens personlighet (McClure et al. 2004:14).

Tilhørerfokus er viktig når det gjelder framføring. Det gjelder innhold. Det å velge ut et innhold og vise at det betyr noe for tilhørerne, synes avgjørende. Mina karakteriserer forkynnere hun ønsker å høre på, slik:

Det er hvis de får meg til å tro at dette er relevant for mitt liv. [...] hvis de sier noe som appellerer til meg, og dette kan jeg sette inn i mitt liv, da har det kjempestor betydning. For det er da du må høre etter. Men hvis de ikke snakker til deg i det hele tatt, og det ikke er relevant for deg, da er det ingen vits i å høre etter. Det er jo bare bortkastet hjernekapasitet. Det er lett å tenke sånn, iallfall. (Mina)

Magnus sier noe av det samme: «Det er hvis du klarer å sette deg inn i det han forteller.» En forkynner som legger til rette for dette, ønsker han å lytte til. Karen gir to begrunnelser for å lytte: Det første er at det er noe hun er interessert i, og det andre er at hun føler at hun bryr seg om å vite mer om temaet. På spørsmål om hvilke tema som er særlig relevante for ungdom, svarer Marit «[...] alt mulig, egentlig», men dersom ikke forkynneren klarer å vise tilhørerne at temaet betyr noe for ham/henne, er altså sjansene små for at ungdommene får meg seg budskapet.

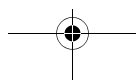
Tilhørefokus i framføringen går ikke bare på innholdet, men også på måten det blir formidlet. Engasjement etterlyses. Motsetningen til engasjement beskrives som det å lese rett fra Bibelen, bare lese opp et manus, manglende øyekontakt eller å stå helt stille. Mina sier: «[J]eg tror det er veldig viktig med ungdom å være litt morsom og litt kjapp og komme med noe nytt, ikke bare bla-bla-bla-bla.» Dette trenger ikke forstås slik at fokus er på at det som sies, skal ha stor underholdningsverdi, men det er heller et ønske om at budskapet skal «lande» i tilhøreren. For hun sier også: «Og du kan være kjempekjædelig og ikke morsom i det hele tatt, og nå inn til folk, hvis du bare har noe med deg.» Hva som ligger i siste setning, utdyper hun ikke videre, men det synes å peke i retning av forkynnerens ekthet og troverdighet. En lite engasjerende framføring trenger ikke bety at budskapet er uviktig for forkynneren selv. Else sier det slik:

Det kan bety mye for den som taler, men han må jo tenke på at det ikke bare er han det skal bety noe for. Kanskje han har lagt mye arbeid i det, men han må huske at det er noen som faktisk skal høre på, og for at de skal følge med, så må jeg kanskje gjøre det litt morsomt. (Else)

Det er en klar «bestilling» hos mine informanter at det må legges arbeid i selve framføringen. Noen gir også konkrete eksempler på kreativ formidling: Dialogformen gir mulighet for at tilhørerne kan spørre om ting de lurer på. Budskapet trenger ikke bare sies, det kan vises, danses, synges. Hvorfor ikke trekke tilhørerne med, for eksempel ved å stille spørsmål uten å gi svar? Bruk illustrasjoner, som filmklipp eller ting en tar med. Selve den underliggende holdningen hos forkynnerne har også mye å si for hvordan budskapet blir tatt imot. De må vise at dette er noe de trives med selv, sier Marit, og at de ikke gjør det under tvang. Else understreker hvor viktig tiltale til hver enkelt er for at formidlingen skal oppleves relevant for tilhørerne: «For eksempel si at akkurat *du* er viktig for fellesskapet vi har her. Vi trenger *deg* her for å få det sosialt og hyggelig. At akkurat *du* betyr noe.»

Flere sier at hvis en bare står der og leser opp noe, bryr de seg ikke om det, uansett hvilket tema det er tale om. Kjedelig er et ord som går igjen. Mina uttrykker seg på følgende måte:

Men i alle fall er det mange talere som bommer totalt på målgruppen. På ungdomsmøter også. [...] At vi hører noe nytt. Ok, kult, dette vil vi høre mer om! Det er kjempeviktig, for ellers blir det så tørt og så dårlig at det blir helt elendig. Og det er så kjedelig å høre på. Da sitter du og tenker på hva du skal gjøre i

morgen. Og – hvis det går langt nok – hva du skal ha på deg. Det skjer veldig fort. Noen kan ha bra taler, men det er bare lagt fram på en så kjedelig måte at ikke jeg som leder engang gidder å høre etter. Og jeg pleier å høre etter. De har lagt vekt på feil ting; de skulle ha lagt vekt på ting som de ikke la veldig mye vekt på, alt etter hvem de snakker til, og hva som er relevant. (Mina)

Denne vekten på tilhørerfokus er en sterk utfordring til å gjøre et skikkelig stykke arbeid på hva ungdommene i denne aldersgruppen faktisk er opptatt av.

Det hender at ungdommene opplever at forkynnerne følger manus til punkt og prikke, selv om det viser seg at tilhørerne ikke hører etter. Marcus synes at en god formidler må klare å «lese» situasjonen og improvisere dersom han/hun kommer i en slik situasjon:

Hvis det ikke funker, og du ser at folk ikke får det med seg, at du kan forandre det underveis og klare å ta det litt på feelen, at du ikke er nødt til å følge stikkordene punkt for punkt for det du har skrevet på forhånd. Du må ta utgangspunkt i hvordan forholdene er. Det er veldig mange som har en preken som de har skrevet på forhånd, og sånn skal den være. Hvis folk holder på å sovne og synes det er helt teit det man snakker om, og så fortsetter man å pløye igjennom – det er en waste. Det er misbruk av tid. Da bør du heller kjøre på med noen lette greier, forandre der og da. Hvis du har kunnskaper og sosiale antenner, skal du ha muligheter til å improvisere litt. (Marcus)

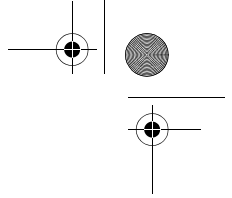
Marcus' utfordring til forkynnerne står i nær forbindelse med andre «krav» vi har sett i denne delen av artikkelen, men samtidig viser det en tro på ungdomsforkynnerens kapasitet. Med god kunnskap og lydhørhet overfor tilhørerne skal det være mulig. Bare en framføring som virkelig engasjerer, og som har et klart tilhørerfokus, kan bli betydningsfull for ungdommene, og slik ha potensial til å endre dem.

Endringserfaringer

Ungdommene nevnte forskjellige formidlingsformer da jeg spurte dem om å fortelle om en formidling som virkelig hadde hatt betydning for dem: tale, det å bli bedt for selv eller å be for andre, drama, lovsang, dialog/mindre grupper, det å selv få være aktiv deltaker. Det er altså ikke bare én formidlingsform som fungerer. Flere refererer til konkrete episoder som hadde hatt spesiell betyd-

ning for dem personlig. For Ellen er det trygghet på at Jesus er på hennes side: «Det at du får tilgivelse uansett, liksom. Du trenger ikke gå rundt og tenke på at 'jeg kan ikke gjøre det eller det'. Gud og Jesus passer på deg når du går gjennom skogen alene.»

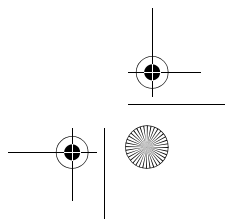
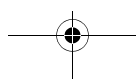
Jeg spurte også mer direkte om de kunne huske en kristen formidling som gjorde at de tenkte eller handlet annerledes, som førte til forandring i dem. Spørsmålet er vanskelig. Ungdommene er i en stadig endringsprosess, og det er vanskelig å identifisere hvilke endringer i dem som skjer på grunn av kristen formidling. Jeg regnet med at dersom de skulle huske noe, må det bety at dette har gjort helt spesielt inntrykk og vært betydningsfullt for dem. Ikke uventet svarer flere at de ikke husker noen konkret formidling som har endret dem. Andre har opplevelser av dette, men «[...] kanskje færre ganger enn jeg har hørt kjedelige taler», slik Mina uttrykker seg. Noen nevner konkrete opplevelser:

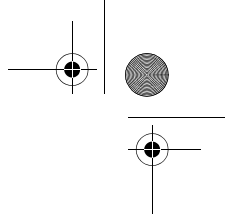
Du kan være et sted og så kan du høre ting som får deg til å bli mer giret på misjon, utholdende i bønn, at det er lettere å lese Bibelen etter en tale etter at du har fått høre hvor viktig det er. (Ester)

Marit er mer antydende: «Noe av det traff kanskje litt privat, og at jeg fikk åpnet mine øyne, måten jeg oppfører meg på, og måten jeg lever på, hvordan det er overfor andre.» Mina tenker at meningen med forkynnelse nettopp må være at du skal tenke annerledes eller se ting fra en ny vinkel. Hun forteller om en tale fire år tidligere som har hatt stor betydning i hennes liv, der budskapet var at Gud er nær uansett, og at det er ingen ting vi kan gjøre for å få Gud til å elske oss mer eller mindre. Et «fantastisk budskap», kaller hun det, og det førte til at hun begynte å tenke helt annerledes enn tidligere.

En fellesnevner ved det alle sier som har hatt endringsopplevelser i forbindelse med kristen formidling, er at budskapet har hatt en direkte tilknytning til deres liv. Ungdommene kjente seg igjen i det som ble sagt, og det ble oppfattet direkte meningsfullt og aktuelt i situasjonen. Det betydde noe i deres hverdag. Marit opplevde at det som ble sagt, nesten traff for godt. Det var utfordrende og hun måtte gjøre noe med det. Det synes her å dreie seg om en forkynnelse som korresponderer eller korrigerer det informantene selv har tenkt på eller opplever som et problem.

For å rette søkelyset mer mot informantenes helhetsvurdering av sine endringserfaringer, stilte jeg dem et annet spørsmål: Hvem har betydd mest for din kristne tro? Tre grupper av personer skilte seg ut: ledere i menigheten, familie – særlig foreldre, mor og bestemor – og venner. Det som gjør disse per-

sonene betydningsfulle for ungdommenes tro, synes å være en trygg relasjon der ungdommen har fått en ekte forståelse av at den andre vil dem vel:

- De har «[...] alltid vært der for meg»
- «De ser meg, bryr seg om meg, tuller med meg, liker godt å være sammen med meg.»
- Vi kan «[...] snakke om alt med hverandre».
- «Jeg har veldig lett for å snakke med henne, og hun er veldig flink til å snakke tilbake igjen.»
- «Vi står på samme sted og forsøker å dele.»
- «De viser at de bryr seg om hver enkelt.»
- Han er «[...] en jeg alltid kan snakke med, har peiling, er grei og hyggelig».
- Han har «[...] sett meg der som jeg er».

Alle disse erfaringene av bekreftelse utelukker ikke at disse personene også har vært ærlige og alvorlige med ungdommene. De har blitt værende ved den unges side, selv i tider med opprør og irritasjon. Slik sier Marcus det:

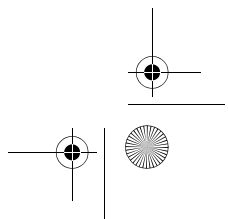
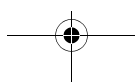
[...] nesten litt irriterende sånn – hvis jeg er glad, så sier de alltid: «Ja, hvem kan vi takke for det?» Eller når jeg er lei meg og sur og skikkelig sint, så tar de det alltid opp kristendom, selv om jeg kunne kastet Bibelen på bålet akkurat da. (Marcus)

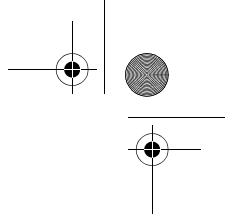
Det som synes å karakterisere disse personene som har fått slik betydning for ungdommens kristne tro, er at de blir oppfattet som trygge og til å stole på. «Hele, integrerte liv blir belønnet og trodd», sier Knut Tveitereid (Barsnes et al. 2004:28). Marcus sier det slik om en person som har betydd mye for hans kristne tro: «Det er alltid en som står støtt.» I en skiftende tid, fullt av endringer for ungdommene, blir personer som står støtt og blir værende, viktige.

Det synes videre å være den samlede mengde av kristen formidling som gjør sin virkning:

Det har vært en gruppe i mange år, og jeg har fått en liten dose annenhver fredag. Mange ganger har det vært voldsomt. Jeg har tenkt over hva de har sagt. Det er ikke så mye de sier, men det er litt, og det er helt vanlige folk som du snakker med i løpet av uken. Og da er det mer interessant å høre på. (Magnus)

Bendik uttrykker noe av det samme i sitt svar på spørsmålet om hva som har vært betydningsfull forkynnelse for ham: «Alt, som til slutt ender opp som noe

stort.» Her er det ikke snakk om én enkelt episode, men summen av kristen formidling over tid har gjort sin virkning. Det oppfattes som en prosess. Den engelske prekenlæreren David Day (2004:8) sammenligner prekener med frokoster: De er avgjørende viktige, men umulige å huske. Det å bli «utsatt» for kristen formidling over tid, har potensial til endring, noe som kan være oppmuntrende for forkynnere å minne seg selv på i tunge stunder.

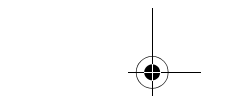
Oppsummerende refleksjoner

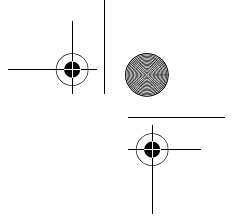
Klassisk talekunst hevder at enhver preken bør appellere til forkynnerens karakter og troverdighet, til følelsenes rolle i det å berøre og motivere, og til innholdet og oppbygningens rolle når det gjelder akkurat disse tilhørerne (McClure et al. 2004:147).⁷ I hvilken grad har gjennomgangen av mitt materiale vist at informantene opplever at dette er tilfelle med den forkynnelse de er blitt utsatt for?

Forkynnerens karakter og troverdighet synes i særlig grad av ungdommene å bli målt opp mot følgende: om de formidler noe de selv har opplevd, om de kan stå for det de sier, og i hvilken grad de bruker dette i eget liv. Bak dette kan man ane et ønske om modellering av kristentroen. Ungdommene vil gjerne se om det fungerer for forkynneren, og det blir opplevd som en test på troverdigheten i det som formidles. Fokus på tilhørerne er avgjørende. Forkynneren må ha kunnskap om ungdom og velge ut det som angår ungdommene i deres dagligliv, og bare når han/hun selv er engasjert, virker det engasjerende på tilhørerne.

Et moment som så vidt er nevnt i mitt materiale, er dette at forkynneren må «ha peiling», altså være kunnskapsrik og ha evne til å vurdere hva den enkelte situasjon krever. Dette er ytterligere understreket i boken *Make the word come alive: Lessons from Laity* (Mulligan & Allen 2005), en annen bok i «Listening to listeners»-serien. Lytterne ønsker at forkynnerne tar opp mange forskjellige tema, og at de gir grundig teologisk veiledning (Mulligan & Allen 2005:75f). Kanskje er dette et moment som bør oppvurderes i vår sammenheng, og som kan fungere balanserende overfor den sterke vektleggingen på forkynnerens egne erfaringer i mitt materiale? Det blir i så fall viktig at kunnskapen brukes på en måte som gjør at ungdommene forstår at dette er noe som angår dem.

Det oppleves ikke lett for informantene å forklare hvorfor de blir berørt. Kanskje dette skal forstås som en åpen og undrende innstilling til det de opple-

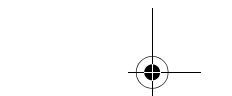
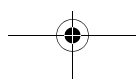

ver? Det er likevel gjennomgående at kun det berører dem som oppleves viktig i eget liv. Det må «treffe» eller «samstemme» med noe som finnes i livet eller situasjonen. I tillegg synes det som om forkynnerens evne til å vise at det berører ham/henne selv, er en viktig bestanddel i det å selv bli involvert følelsesmessig. Det å berøre følelsesmessig bare for å berøre har imidlertid ingen hensikt. Å skape stemning vil snarere føre til frustrasjon for lytterne dersom en ikke samtidig også har stor oppmerksomhet på forkynnerens integritet og et relevant innhold (Hogan & Reid 1999:85). Klassisk talekunst lærer likevel at det er nødvendig å skape stemninger og følelser hos lytterne for å oppnå en sakssvarende respons på formidlingen (Hogan & Reid 1999:74).

Forkynneren Doug Pagitt har gjennom «Emergent»-nettverket i USA gått gjennom en prosess der han ser på tradisjonell enveis forkynnelse som manipulering. Selv om han ved hjelp av sterke historier var i stand til å lede lytterne dit han ønsket dem, kjente han på en følelse av ubehag. Han opplevde det som å gjøre vold på forholdet mellom forkynner og tilhørere (Pagitt 2005:72, 74). I sin lærebok inspirert av klassisk talekunst, erkjenner Hogan og Reid (1999:86) at avstanden mellom å berøre og manipulere ikke er lang. Derfor er en etisk bevisst grunnholdning avgjørende, kombinert med at forkynneren viser at han/hun selv bryr seg og er berørt av innholdet i formidlingen. Likevel er dette et punkt hvor det må vises stor varsomhet.

Når det er sagt, vil jeg mene at det å bevege lytterne følelsesmessig med fordel kan gis større oppmerksomhet av forkynnerne i formidlingsprosessen. Dette sier jeg med bakgrunn i intervjumaterialet. De fleste av mine informanter opplevde sjelden seg følelsesmessig berørt av forkynnelsen, samtidig som oppmerksomhet rundt stemning og følelse er en viktig nøkkel, som har potensial til å føre til endring i tilhørerne.

Når det gjelder innhold og bibelbruk i forkynnelsen, fokuserer informantene igjen på at det må være relevant for det livet de lever til hverdags. Da er det betydningsfullt for dem og har dermed potensial til å føre til endring. Det er avgjørende viktig at innhold og argumentasjon vektlegger det kontekstuelle. Personer og menigheter viser store forskjeller når det gjelder verdier, tenkemåte og erfaringer de opplever som viktige. Forkynneren må være sensitiv nok til å bruke innhold, utforming og virkemidler på en slik måte at de appellerer til akkurat disse tilhørerne i denne spesielle konteksten (McClure et al. 2004:11). Jeg opplever at dette perspektivet kommer godt fram i mitt intervju-materiale. Disse ungdommene i akkurat disse menighetene tenker slik de gjør. Men det er viktig at forkynnere for ungdom andre steder tar «sine» ungdommer og «sine» menigheter så mye på alvor at de setter seg grundig inn i deres kontekst og tenkemåte.⁸

Bibelen er det udiskutable utgangspunkt for forkynnelsen – det synes å være en samstemmig oppfatning blant mine informanter. Fordi Bibelen likevel er vanskelig å forstå, blir en dialogisk formidlingsform foretrukket av flere: samtale, arenaer der en har mulighet for å stille spørsmål, sammen å dele det en har forstått. Doug Pagitts bok, *Preaching Re-imagined* (2005), er en eneste stor argumentasjon for å forlate enveisforkynnelsen og gå over til dialog. Et av de underliggende premisser i boken, er at forkynnelse i sin tradisjonelle monologform ikke fungerer for dagens postmoderne mennesker. I sin egen menighet har Pagitt tatt konsekvensene av dette, og der skjer prekenforberedelsene ved at en gruppe i menigheten sammen drøfter bibelteksten og det livet de lever. Selve prekenen består av en samtale der det er mulig for alle å delta på lik linje (Pagitt 2005). Uten å gjøre meg til talsmann for den praksis Pagitt legger opp til, tror jeg likevel vi har mye å lære av hans tanker. Vi har en utfordring, ikke minst i ungdomsforkynnelsen, til i enda større grad å skape formidlingsformer som åpner for deltakelse. Ikke minst er dette viktig fordi ungdommene ser ut til å oppfatte en slik formidlingsform som særlig betydningsfull, og slik formidling kan dermed føre til endring. En formidlingsform der det relasjonelle i større grad kommer til sin rett, samstemmer også med det utvidede forkynnelsbegrepet jeg har argumentert for tidligere.⁹

Hvilken forkynnelse har potensial til å føre til endring hos ungdommene? McClure et al. (2004) bruker begrepet «identifikasjon» for å uttrykke forholdet mellom forkynner og menighet. Flere teoretikere bruker denne terminologien for å peke på mekanismene som gjør at en tar til seg eller forkaster et budskap. De formidlere som evner å snakke et språk som samstemmer med tilhørernes indre stemmer, er mest effektive. Vi blir mest påvirket av de stemmene utenfra som er mest like de stemmene vi bruker når vi snakker til oss selv. Det betyr at jo mer formidleren har felles med tilhørerne, jo større sjanse er det for at han/hun er i stand til å snakke slik at tilhørerne vil oppfatte forkynnerens konklusjon som sin egen. Ifølge teorien vil da tilhørerne kunne overbevise seg selv (McClure et al. 2004:15). Dette understreker sterkt betydningen av best mulig kjennskap til menneskene en skal formidle til. Likevel synes denne teorien å forutsette at endring er vanskelig. Vil ikke status quo bli resultatet dersom bare det som samstemmer med min indre stemme, oppleves betydningsfullt? Har da formidlingen noen mulighet for endring og grensesprenging? McClure og hans medarbeidere konkluderer med at endring likevel er mulig: «Dersom menigheten stoler på forkynneren, kan folk ta innholdet i forkynnerens preken til hjertet, selv om budskapet medfører en endring i deres kultur.» (McClure et al. 2004:10, min oversettelse). Endring er altså mulig, men det avhenger i stor grad av den tillitsrelasjonen som er opparbeidet mellom forkynner og tilhørere.

Undersøkelser av lytteres oppfatninger av forkynnelse synes også å vise at endring er både mulig og ønskelig på visse betingelser. Lytterne ønsker at prekenen skal invitere dem inn i endringsprosesser, selv om disse ofte kan være smertefulle. De ønsker å bli utfordret av ny innsikt og kan godt bli tråkket på tærne, dersom de gjennom dette kan bli mer modne og vokse i troen (Mulligan & Allen 2005:94f).

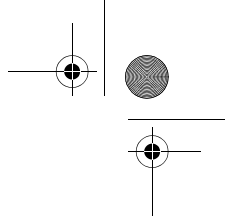
Bunnlinjen og hovedbudskapet i det informantene opplever som betydningsfull forkynnelse, kan kanskje oppsummeres i følgende sitat: «Det må angå oss.» Kravet om relevans for livet de lever, er et avgjørende trekk ved alle sider av forkynnelsen. En slik forkynnelse kan fungere grensesprengende og har potensial til endring.

Sluttnoter

- 1 Se starten av artikkelen «Presentasjon av undersøkelsen» i denne boken.
- 2 Jf. artikkelen «Når forkynner vi? Fra ordforkynnelse til totalformidling» i denne boken.
- 3 Sitatet finnes i paperet «Presentasjon av egen forkynnelse/undervisning», som ble levert inn i prosjektperioden.
- 4 Pagitt (2005) tar til orde for dialog i stedet for enetale, og han hevder at dette er den eneste måten det er mulig å nå dagens mennesker på.
- 5 Se til dette Steve Griffiths' artikkel «The importance of brief encounters» i denne boken, som argumenterer for at «kairos»-tid er viktigere enn «chronos»-tid i ungdomsarbeidet. Mine funn synes å vise betydningen av «chronos»-aspektet og formidling over tid.
- 6 Doug Pagitt (2005:101) hevder også at frustrasjon er et nødvendig utgangspunkt for læring.
- 7 Kategoriene i klassisk retorikk er ethos, pathos og logos.
- 8 Se utfordringen til å gjennomføre lignende undersøkelser i egen menighet, i artikkelen «Presentasjon av undersøkelsen» i denne boken, note 7.
- 9 Jf. artikkelen «Når forkynner vi? Fra ordforkynnelse til totalformidling» i denne boken.

Referanseliste

- Allen, R. J. (2003). The turn to the listener: A selective review of a recent trend in preaching. *Encounter*, 64(2), 167–196.
- Barsnes, H., Hegertun, A., Holte, M. L., Tveitereid, K., Weider, E. (2004). *Vil du meg noe? Forkynnelse for ungdom*. Oslo: IKO-forlaget.
- Day, D. (2004). *A preaching workbook*. London: Lynx.
- Hogan, L. L., & Reid, R. (1999). *Connecting with the congregation: Rhetoric and the art of preaching*. Nashville: Abingdon Press.

- McClure, J. S., Allen, R. J., Andrews, D. P., Bond, S. L., Moseley, D. P., & Lee Ramsey, G. Jr. (red.). (2004). *Listening to listeners: Homiletical case studies*. St. Louis, MO: Chalice Press.
- Mulligan, M. A., & Allen, R. J. (2005). *Make the word come alive: Lessons from laity*. St. Louis, MO: Chalice Press.
- Nordhaug, H. (2000).... *så mitt bus kan bli fullt: En bok om prekenen*. Oslo: Luther Forlag.
- Pagitt, D. (2005). *Preaching re-imagined*. Grand Rapids: Zondervan.
- Skjevesland, O. (1995). *Det skapende ordet: En prekenlære* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

